

Nr 142.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg; given Stockholms slott den 16 mars 1917.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels medgiva, att från och med år 1918 tills vidare, och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, hyresbidrag må utgå

vid folkskoleseminariet i Stockholm till ordinarie manlig adjunkt med 500 kronor, till lärare i teckning med 400 kronor och till extra ordinarie ämneslärare efter två års tjänstgöring vid seminariet med 400 kronor och efter fem års dylik tjänstgöring med 500 kronor, samt

vid folkskoleseminariet i Göteborg till ordinarie manlig adjunkt med 450 kronor, efter fem års tjänstgöring vid seminariet med 575 kronor och efter tio års dylik tjänstgöring med 700 kronor, till lärare i teckning med 300 kronor, till vikarierande adjunkt å vakant tjänst med 450 kronor och till annan extra ordinarie ämneslärare med 300 kronor;

dels ock för ändamålet på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 8,200 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
 Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde härefter:

Ang. hyres-
bidrag till
lärare vid
folkskolese-
minarierna i
Stockholm
och Göteborg.

I två av de städer, där folkskoleseminarier äro förlagda, nämligen Stockholm och Göteborg, åtnjuta de allmänna läroverkens lärare, förutom sina å stat uppförda avlöningsförmåner, jämväl hyresbidrag av kommunen. Dessa hyresbidrag hava tillkommit för att förebygga, att de i dessa städer särskilt högt uppdrivna levnadskostnaderna skulle få till följd, att därvarande allmänna läroverk bleve illa lottade med avseende å lärarkrafter. I Stockholm utgå hyresbidragen för närvarande med följande belopp för år, nämligen till lektor med 700 kronor, till adjunkt med 500 kronor, till teckningslärare med 400 kronor och till extralärare med 400 till 500 kronor allt efter längden av dennes föregående tjänstgöring. I Göteborg äro hyresbidragen bestämda till olika årliga belopp för olika lönegrader och växla för lektorer från 700 till 1,000 kronor och för adjunkter från

450 till 700 kronor; teckningslärare vid högre allmänt läroverk åtnjuter ett bidrag av 300 kronor, vikarierande lektor å vakant tjänst 700 kronor, vikarierande adjunkt å vakant tjänst 450 kronor och annan extra ordinarie ämneslärare 300 kronor. — Rektor åtnjuter vid såväl allmänt läroverk som folkskoleseminarium fri bostad eller hyresersättning.

Samma skäl, som föranlett beviljande av dylika hyresbidrag till lärare vid de allmänna läroverken i nyssnämnda två städer, tala för att sådana bidrag även må tillgodokomma motsvarande lärarpersonal vid de i samma städer belägna folkskoleseminarierna. Behovet av dylika förmåner för seminarielärarnas vidkommande har redan länge gjort sig gällande, och framställningar hava gjorts i syfte att i förevarande avseende få till stånd en likhet med de allmänna läroverkens lärare.

I båda de nämnda städerna vände sig seminarieadjunkterna för en del år sedan till vederbörande stadsfullmäktige med anhållan om att i likhet med läroverksadjunkterna komma i åtnjutande av hyresbidrag. Ansökningarna blevo emellertid avslagna, varvid såsom motivering anfördes, att, under det att läroverken vore att anse som en lokal angelägenhet, seminarierna vore statsanstalter, vilkas lärjungar komme från olika delar av landet och efter vunnen utbildning spredes över hela riket.

Rektorerna vid seminarierna i Stockholm och Göteborg gjorde år 1901 framställning till Kungl. Maj:t om hyresbidrag av statsmedel för adjunkterna vid dessa seminarier och framhöll därvid det ogynnsamma läge, vari ifrågavarande seminarier befunne sig med avseende på möjligheten att förvärva och kvarhålla goda manliga lärarkrafter, i det att de finge stå tillbaka såväl för de allmänna läroverken i samma städer som för läroverk och seminarier i städer med billigare levnadskostnader. Ansökningen tillstyrktes av vederbörande ecklesiastika konsistorier, och även statskontoret uttalade sig i tillstyrkande riktning.

Då förslag till lönereglering för seminariernas lärare förelades 1904 års riksdag, företogs sist omförmälda framställning till prövning, men förklarade sig vederbörande departementschef anse tillräckliga skäl icke föreligga att för det dåvarande tillstyrka någon åtgärd i förevarande syfte.

Frågan upptogs emellertid i en vid nämnda års riksdag väckt motion, i vilken yrkades, att manliga adjunkter vid folkskoleseminarier, belägna i städer, där kommunalt hyresbidrag utginge till de allmänna läroverkens adjunkter, måtte få av statsmedel åtnjuta hyresbidrag under den tid och till det belopp, som läroverksadjunkterna i dessa städer uppbure dylikt bidrag av respektiva kommuner. Motionen vann icke riksdagens bifall.

I sitt den 20 december 1911 avgivna betänkande angående folkskoleseminarierna framhöll folkundervisningskommittén, att det måste anses

som en livsfråga för de till våra största städer förlagda seminarierna, att de i förevarande avseende komme i en mindre ofördelaktig ställning, och hemställde, att ämneslärarna vid nämnda seminarier måtte komma i åtnjutande av ortstillägg, ungefär motsvarande de i dessa städer till ämneslärarna vid de allmänna läroverken utgående kommunala hyresbidragen. Även övningslärare och övningsskollärare vid dessa seminarier borde enligt kommitténs förslag tillerkännas särskilda ortstillägg, att utgå med 200 kronor för kvinnlig lärare och ogift manlig lärare samt 300 kronor för gift manlig lärare.

Läraryrkesnämnden har i sitt den 31 oktober 1914 avgivna betänkande, däri nämnden föreslagit, att ämneslärartjänsterna vid folkskoleseminarierna måtte förvandlas till lektorat, väl förordat ortstillägg för övningsskollärarna i Stockholm och Göteborg men däremot icke upptagit denna avlöningsform beträffande ämneslärare eller övningslärare. Såvitt angår ämneslärare vid ifrågavarande två seminarier är emellertid spørsmålet om ortstillägg berört i en vid betänkandet fogad reservation, däri med anslutning till den uppfattning, som av folkundervisningskommittén gjorts gällande, framhålles, hurusom det vore att befara, att om ämneslärarna vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg ej erhöle en avlöningsförmån av omförmälda slag, dessa seminarier med avseende på möjligheten att förvärva och kvarhålla goda lärarkrafter skulle bliva sämre ställda än såväl de allmänna läroverken i samma städer som ock seminarierna på andra orter med billigare levnadskostnader.

Till den i nämnda reservation hävdade uppfattningen anslöto sig flera av de över nämndens betänkande hörda myndigheterna.

Så ansåg sig folkskolöverstyrelsen i ett den 30 april 1915 avgivet utlåtande böra på det livligaste förorda bifall till det reservationsvis framlagda förslaget.

Enligt överstyrelsens mening måste det vid lönereglernas uppgörande vara en huvudsynpunkt, att seminarielärarnas löner så avvägdas, att seminarierna bleve i stånd att i konkurrensen med de allmänna läroverken draga till sig verkligt goda lärarkrafter. Så länge emellertid lärarna vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg av vederbörande kommuner uppbyure hyresbidrag till avsevärda belopp, måste uppenbarligen seminarierna i samma städer komma att stå tillbaka, då det gällde att försäkra sig om önskvärda lärarkrafter. Överstyrelsen erinrade om att man, tydligen av skäl likartade med dem, som nu anförts, funnit det nödigt att till lektorerna vid högre lärarinneseminariet anvisa hyresbidrag, utgående med 700 kronor för varje. Överstyrelsen måste, i likhet med folkundervisningskommittén, anse det som en livsfråga för de bada ifrågavarande seminarierna, att de i berörda avseende komme i en mindre oförmånlig ställning.

I en den 30 september 1916 till Kungl. Maj:t ingiven framställning angående definitiv lönerreglering för seminariernas lärarpersonal har folkskolöverstyrelsen också hemställt, att avlöningstillägg å 700 kronor såsom motsvarighet till kommunala hyresbidrag måtte utgå till de manliga ämneslärarna vid seminarierna i Stockholm och Göteborg.

De farhågor, vilka erhållit sitt uttryck i de av mig ovan omnämnda framställningar och yrkanden, nämligen att seminarierna i Stockholm och Göteborg skulle komma att stå tillbaka i konkurrens om lärarkrafter, hava, efter vad jag erfarit, i allt för hög grad besannats, och torde svårigheterna i omförmälda hänseende för dessa seminarier säkerligen komma att, därest ej särskilda åtgärder vidtagas, med tiden visa sig än mera kännbara.

I anledning härav anmodade jag folkskolöverstyrelsen att i samband med avgivande av förslag i fråga om tillfällig löneförbättring för seminariernas lärarpersonal taga under övervägande, huruvida statsanslag borde äskas till hyresersättning åt seminarielärare på sådana orter, där kommunalt anslag för berörda ändamål utginge till lärare vid allmänt läroverk.

Folkskolöverstyrelsen har i skrivelse den 24 februari 1917 yttrat sig i ämnet och därvid anført:

Såsom huvudskäl för yrkandet på särskilda ortstillägg som motsvarighet till de kommunala hyresbidragen till ämneslärarna vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg hade framhållits nödvändigheten av att bereda seminarierna möjlighet att bestå i konkurrens med läroverken om goda lärarkrafter. Överstyrelsen hade anslutit sig till den uppfattning härutinnan, som tidigare kommit till uttryck, och överstyrelsen hade starka skäl att vidhålla och med all kraft ytterligare understryka densamma. Det låge i öppen dag, att blott ett alldeles särskilt intresse för seminariearbetet samt lust och möjlighet att bortse från ekonomisk fördel skulle kunna förmå en lärare med sådana kvalifikationer, att han hade utsikt att vinna befordran till läroverkstjänst i någon av ifrågakvarande städer, att taga anställning vid seminarium därstädes, då han ju därmed fränsade sig en årlig inkomst av ungefär lika stort belopp som ett ålderstillägg. Den rådande dyrtiden gjorde det uppenbarligen än svårare för en person att för att tillfredsställa sitt intresse och sin böjelse avstå från en inkomstökning, vilken nu måste te sig såsom dubbelt behöfvig, något som gjorde, att förevarande spörsmål borde betraktas icke blott som en fråga om att förskaffa seminarierna goda lärarkrafter utan också som en fråga om beredande av dyrtidshjälp åt de lärare, som här avsåges. Överstyrelsen hade sig också bekant, att fara föreläge för att åtminstone seminariet i Göteborg skulle förlora flera dugliga och för sin uppgift intresserade lärarkrafter, vilka av ekonomiska skäl funne det omöjligt att åtnöjas med den lägre inkomst, seminariet kunde bjuda dem.

Och dock förhölle det sig så, att det nu vore om möjligt ännu mera önskvärt än förut, att seminarierna i Stockholm och Göteborg måtte kunna förvärva och be-

vara högt kvalificerade lärare, när ju dessa seminarier till sitt förutvarande viktiga värv fått även den betydelsefulla och ansvarsfulla uppgiften att anordna provårskurser för utbildande av lärare för seminarier och allmänna läroverk.

Överstyrelsen måste på grund av vad nu anförts beteckna det såsom en angelägenhet av största vikt, att här berörda spörsmål upptages redan nu.

Då såsom nämnts huvudsyftet med de lönetillägg, varom fråga är, skulle vara att vid konkurrens om lärarkrafter ställa seminarierna åtminstone på samma basis som de allmänna läroverken, torde vara tydligt, att lönetillägg icke kunde, åtminstone icke i förevarande sammanhang, ifrågasättas för andra lärare än sådana, vilka motsvarade de läroverkslärare, som åtnjote kommunala hyresbidrag, att å andra sidan alla sådana lärare borde erhålla lönetillägg ävensom att lönetilläggen borde utgå med samma belopp som vid läroverken.

De kommunala hyresbidragen uti ifrågavarande städer utginge för närvarande sålunda: i *Stockholm* till lektor med 700 kronor, till adjunkt med 500 kronor, till lärare i teckning med 400 kronor samt till extra ordinarie ämneslärare efter två års tjänstgöring vid allmänt läroverk i *Stockholm* med 400 kronor och efter fem års dylik tjänstgöring med 500 kronor, och i *Göteborg* till lektor med 700 kronor, efter fem års tjänstgöring med 850 kronor och efter tio års tjänstgöring med 1,000 kronor, till adjunkt med 450 kronor, efter fem års tjänstgöring med 575 kronor och efter tio års tjänstgöring med 700 kronor, till teckningslärare vid högre allmänt läroverk med 300 kronor, till vikarierande lektor å vakant tjänst med 700 kronor, till vikarierande adjunkt å vakant tjänst med 450 kronor samt till övriga extra ordinarie ämneslärare med 300 kronor. Någon motsvarighet till de ordinarie kvinnliga adjunkterna vid seminarierna finnes icke vid läroverken.

I enlighet härmed syntes lönetillägg böra vid berörda båda seminarier tillkomma ordinarie manliga adjunkter, vikarier för dessa å vakanta tjänster samt övriga extra ordinarie ämneslärare ävensom lärare i teckning, och de belopp, varmed lönetilläggen borde utgå, skulle bliva: i *Stockholm* för ordinarie manlig adjunkt 500 kronor, för lärare i teckning 400 kronor och för extra ordinarie ämneslärare efter två års tjänstgöring 400 kronor samt efter fem års tjänstgöring 500 kronor, och i *Göteborg* för ordinarie manlig adjunkt 450 kronor, efter fem års tjänstgöring 575 kronor och efter tio års tjänstgöring 700 kronor, för lärare i teckning 300 kronor, för vikarierande adjunkt å vakant tjänst 450 kronor och för annan extra ordinarie ämneslärare 300 kronor.

Såvitt nu kunde beräknas, skulle under år 1918 enligt här angivna grunder lönetillägg av nu omförmälda slag komma att utgå: i *Stockholm* till 2 ordinarie adjunkter, en lärare i teckning och eventuellt en extra ordinarie adjunkt, sammanlagt alltså med högst 1,800 kronor, samt i *Göteborg* till 5 ordinarie adjunkter efter 450 kronor, till 4 sådana efter 575 kronor, till en lärare i teckning samt till en, eventuellt 2 extra ordinarie adjunkter efter 300 kronor, tillhopa således med högst 5,450 kronor. Beräknades därjämte ett belopp av exempelvis 950 kronor för möjligen erforderliga vikarier, skulle kostnaden för ifrågavarande lönetillägg kunna antagas för sagda år uppgå till 8,200 kronor.

Departementschefen.

Man skulle tilläventyrs kunna hysa den meningen, att med en åtgärd i här ifrågavarande syfte borde anstå, till dess frågan om en definitiv lönerglering för folkskoleseminariernas lärarpersonal föreläge till avgörande.

Då det emellertid måste anses vara av största vikt, att redan före den blivande lönereglerns ikraftträdande en väl kvalificerad lärarstam knytes vid berörda läroanstalter och särskilt vid seminarierna i Stockholm och Göteborg, som jämte övriga uppgifter numera hava att tillgodose jämväl den dit förlagda lärarutbildningen, har jag icke tvekat att nu upp-taga frågan om beredande av hyresbidrag åt lärarna vid dessa två semin-
nariet.

Sådant ärendet för närvarande föreligger, måste tydligen den anord-ning, som nu kan komma att vidtagas, bliva av helt provisorisk natur. Vid den definitiva lönereglern kommer givetvis att tagas under om-prövning, huruvida hyresbidraget bör för ifrågavarande lärare bibehållas. Detta hyresbidrag skulle sålunda icke komma att utgå under längre tid än till dess den nya lönereglern hunnit träda i kraft.

På grund därav torde det, vad angår hyresbidragets storlek, vara lämpligast att taga ledning av den kändedom om förhållandena på de sär-skilda orterna, som fått sitt uttryck i de kommunala myndigheternas be-slut angående hyresbidrag till läroverkslärare. Hyresbidraget till semi-narielärare i Stockholm och Göteborg torde således, på sätt av folkskol-överstyrelsen föreslagits, bära tills vidare utgå med enahanda belopp, som tillerkänts motsvarande lärare vid de allmänna läroverken.

Det må vidare framhållas, att den åtgärd, jag förordar, icke torde möta några principiella betänkligheter. Jag vill erinra, att åt lektorerna vid högre lärarinneseminariet i Stockholm sedan lång tid tillbaka utgått hyres-bidrag, vilkas belopp under en följd av år varit 700 kronor. I den fram-ställning, som gjordes till 1909 års riksdag angående omorganisation av seminariet, betecknade dåvarande departementschefen dessa hyresbidrag såsom »en tillfällig hjälp, som lämnas tills vidare och så länge Stock-holms kommun bereder motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken i huvudstaden liknande förmån». Riksdagen beslöt ock, att hyresbidrag till angivna belopp skulle utgå tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har något belopp icke tagits i beräkning för ovanberörda ändamål. Vid bifall till de fram-ställningar angående nya inkomster av skattemedel m. m., som på före-dragning av chefen för finansdepartementet avlätits till riksdagen enligt beslut den 9 innevarande mars, bliva emellertid medel tillgängliga för täckande av ifrågavarande utgift.

Jag får på grund av det anförda hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att från och med år 1918 tills vidare, och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, hyresbidrag må utgå

vid folkskoleseminariet i Stockholm till ordinarie manlig adjunkt med 500 kronor, till lärare i teckning med 400 kronor och till extra ordinarie ämneslärare efter två års tjänstgöring vid seminariet med 400 kronor och efter fem års dylik tjänstgöring med 500 kronor, samt

vid folkskoleseminariet i Göteborg till ordinarie manlig adjunkt med 450 kronor, efter fem års tjänstgöring vid seminariet med 575 kronor och efter tio års dylik tjänstgöring med 700 kronor, till lärare i teckning med 300 kronor, till vikarierande adjunkt å vakant tjänst med 450 kronor och till annan extra ordinarie ämneslärare med 300 kronor;

dels ock för ändamålet på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 8,200 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Christer d'Albedyhll.